

NEWPATH

Klimaveivalg i verdikjeden for kjøtt og meieriprodukter:
Anbefalinger til ny politikk

Newpath – politisk analyse og anbefalinger

- Identifisere og analysere strukturelle og politiske føringer som bidrar til fastlåste situasjoner (Newpath: lock-ins) – og fører til at klimatiltak IKKE gjennomføres
- Vurdere og diskutere funn i Newpath-prosjektet
- Foreslå politiske endringer – politikkforslag til debatt – som kan bidra til å låse opp og redusere klimaavtrykket i kjøtt- og melkesektoren (fordi det ligger som en politisk forventning)

Sentrale forvaltningsprinsipp med betydning for landbrukssektoren

1. Sektorfokus

- Miljøpolitiske mål defineres sektorvis, hver sektor med selvstendig ansvar

2. Forurenseren betaler

- Forurensere pålegges å ta kostnaden for miljøskade knyttet til utslipp

3. Sentrale virkemidler i den nasjonale klimapolitikken

- CO2-avgift
  - Kvotehandling
  - (regnskogsatsingen)
- Kostnadseffektive tiltak

Iverksetting av klimapolitikk i landbruket

- Måloppnåelse i klimapolitikken er avhengig av praksisendring på det enkelte bruk.
- Norske bønder er selvstendige næringsdrivende, med fokus på produksjon og økonomi.
- Hvordan skape rammer for at den enkelte bonde skal bli mer klimasmart?

Faglige råd og politisk fokus – ofte rettet mot bruket:

- Landbruksdirektoratet (2018) – gjennomgang av ordninger med støtte til klimatiltak på gårdsbruk
- Hohle m.fl. (2016) – mulig å kutte 20% av utslippene (uten redusert matproduksjon) gjennom effektiviseringstiltak på bruksnivå
- Klimasmart Landbruk: 100 klimaløsninger

Politiske og strukturelle føringer: målkonflikter

- Forventninger til hele landbruket: produsere mat, fiber og tilleggsgoder – i tillegg til å bidra med betydelige klimakutt.

Økt matproduksjon, sikre matvareberedskap, basert på lokale (beite)ressurser, landbruk over hele landet, sikre kulturlandskap og biomangfold.

(→ interessant i så måte er hvor sentral drøvtyggerne er for å nå flere av disse målene)

Samtidig skal det i følge regjeringen kuttes 5 mill. tonn CO₂-ekv. mellom 2021 og 2030

- Vi savner politiske avveininger som sier noe om forholdet mellom de ulike målene (intern prioritering), og veien ut av en situasjon med ulike målkonflikter.
- I klimadebatten: savner større bevissthet rundt etablerte ordninger som er til hinder for en mer klimasmart utvikling i deler av næringa (f.eks. tilskudd til ammeku).

Fastlåste situasjoner i verdikjeden for rødt kjøtt og melk identifisert i Newpath-prosjektet

- *Investering og intensivering.*

Investeringsregimet, en driver til veksttenkning og økt gjeldsbyrde. Låses fast til fokus på produksjonsvekst og volumtenkning.

Melkeroboten, bidrar til arealpress, behov for nydyrking av myr, mer kjøring som bl.a. vanskeliggjør moderne spredeutstyr for gjødsel. mv. Virker i samme retning som strukturendring (færre, større)

- «*Markedet*». Produsentene låses fast til å møte etterspørselen.

- *Rådgivningsapparatet*. Har i utg. pkt. ikke hatt et klimamandat eller -kunnskap. Hvilke råd skal veie tyngst, økonomi eller klima? Er i endring med bl.a. KSL.

- *Kunnskapsgrunnlaget* og den foreliggende forskningskunnskapen.

Vanskelig å etablere «benchmark» uten å kunne måle reelle utslipp (→ klimakalkulator)
(Natur)vitenskapen gir få klare klimasvar, NRF er jo klimavennlig, mv.

Politiske tiltak – forslag 1

Opprettholde og evt. øke støtten til Klimasmart Landbruk, og etablering av en klimakalkulator. Dette er viktig av to årsaker:

- 1) Etablere kunnskap om dagens reelle utslippsnivå ('benchmark'), slik at iverksetting av tiltak som bidrar til lavere utslipp kan måles, og krediteres sektoren. Uvisst om dette kan brukes i internasjonale avtaler, men uansett viktig å få dokumentert utspillskutt mer nøyaktig enn gjennom skjematiske beregninger.
- 2) Få etablert 'best practice' slik at de med størst utslipp nærmer seg de med lavest utslipp. Kunnskapsoverføring og involvering av rådgivningsapparatet viktig.

Dette er en viktig teknisk løsning, men hjelper oss ikke i en verdi- eller prioriteringsdebatt.

Politiske tiltak 2

Finansiere allerede foreslåtte tiltak!

Ambisjonene i Matmeldingen (Meld. St. 9, 2011-2012) var økt produksjon. Ble fulgt opp med virkemidler, tiltak og politiske løsninger. I dag har vi overproduksjon på en rekke områder. Viser at næringa leverer i forhold til politiske mål dersom det legges til rette. Er det noen grunn til å tro at dette ikke gjelder for klimamålene også?

→ systemet fungerer

Kjente forslag med høyt kuttpotensiale ikke iverksatt pga. høye kostnader og umoden teknologi → biogass fra gjødsel og biorest

Hva med satsing på biokull?

Er det fornuftig at finansiering av klimatiltak blir en del av jordbruksforhandlingene?

Politiske tiltak 3

Etablere støtte- og kompensasjonsordninger for de som faktisk vil legge om produksjonen, inkl. å se på dagens investeringsregime.

Dette kan bidra til:

- Å løse opp i målkonflikter (matproduksjon vs. klimakutt som kan resultere i redusert produksjon).
- Premiere de bøndene som tar, eller ønsker å ta, omkostningene med å iverksette klimatiltak eller legge om driften.
- Motivere de som fremdeles er skeptisk, eller er låst fast i enkelte produksjoner → tunge investeringer, behovet for økt omsetning og inntjening, behov for mer areal, mv.
- Kompensere særlig utsatte grupper, f.eks. marginale bruk i distriktene med få alternativer til beitebasert produksjon av kjøtt og melk.
- Se på forholdet mellom arealtilskudd og produksjonstilskudd mtp. klimautslipp.

Politiske tiltak 4

Vi trenger en prioriteringsdebatt!

Lar det seg gjøre å nå alle målene i landbrukspolitikken og kutte 5 mill. tonn. CO2-ekv. mellom 2021 og 2030 samtidig? Om ikke, hvilke mål må vi gi opp?

Hva skal/bør være landbruksregimets interne prioriteringer i målkonflikter?

Dette er politiske spørsmål.

Viktig å balansere klimamål mot andre mål (eks. kulturlandskap, biomangfold og matvareberedskap). Det savnes en bred analyse som kan si mer om denne balansen – og her trengs det også mer forskning.

Politiske tiltak 5

Det ER rom for redusert kjøttforbruk, bør oppfordres til dersom vi skal nå klimamålene. Politikk på dette området må da kombineres med kompensasjonsordninger for de som rammes (ikke forbrukerne).

MEN – etterspørselen i markedet er styrende. Hvem sitt ansvar er det å få ned kjøttforbruket egentlig? Skal det fokuseres på tilbudssiden eller etterspørselsiden?

Det er mulig å vedta redusert kjøtt og melkeproduksjon, men det hjelper lite dersom markedet etterspør like mye kjøtt som før.

- Kan føre til økt import (med et høyere klimaavtrykk), økt grensehandel, tap for næringa og distriktene.
- Ikke nødvendigvis bedre med hvitt kjøtt, selv om mange hevder det (soyaimport, fôres med korn som kunne gått til menneskemat). Her syns vi forskningen er uklar.

Politiske tiltak 6

Skrote sektorprinsippet

- Vurdere kostnadseffektivitet på tvers av sektorer
- Kobles til en prioriteringsdebatt (er alle aktiviteter som genererer utslipp like viktige?)
- Reduserer faren for at man foreslår/gjennomfører dyre tiltak i jordbruk framfor billigere tiltak i andre sektorer
- Kan redusere presset mot rødt kjøtt/melk, der kostnadene og de negative konsekvensene kan vise seg høye – og dermed redusere potensielle kompensasjonsutgifter
- Øker den relative viktigheten av hovedmålene i jordbrukspolitikken (matvareberedskap, lokal ressursutnyttelse, kulturlandskap, bruksstruktur, mv.)

Eks.: regjeringens bioøkonomistrategi (2016) nevner tverrsektorielle løsninger som en suksessfaktor

Politiske tiltak 7

Nasjonalt kvoteregnskap mellom ulike sektorer – basert på liknende prinsipper som i EUs kvotehandelssystem.

- Lar markedet bestemme hvilke klimakutt som prioriteres uavhengig av sektor
- Kan bidra til at de mest kostnadseffektive (billigste) kuttene tas først
- Kan gi økonomisk insentiv til å investere i klimakutt i verdikjeden for kjøtt/melk, som igjen kan finansieres ved å selge kvoter
- Kan gi inntrykk av at jordbruket prøver å kjøpe seg fra sine klimaforpliktelser, og at landbrukssubsidiene går til dette
- Kan bidra til økt byråkrati
- Kan bidra til mer press på volum, investeringer og gjeld, arbeidspress mv., for å kunne finansiere kjøp av kvoter (altså virke mot sin hensikt)
- Kan være vanskelig å kombinere med internasjonale forpliktelser (kvotepliktig vs. ikke-kvotepliktig sektor)
- Usikker fordelingseffekt/usosialt

Avslutning

- Den største barrieren er sannsynligvis mental: endrede vaner og oppfatninger (både næringa og forbrukerne), klimakutt kommer til å koste, store deler av jordbrukssektoren må belage seg på omstilling.
- Endringer som følge av klimapolitikken vil få konsekvenser – disse bør kompenseres.
- Men – ingen klimatiltak vil også bidra til endring.
- Politiske løsninger kan ikke bare basere seg på at det enkelte bruk skal bli mer klimasmart. Det må skje endringer på et overordnet politisk/strukturelt nivå, og følges opp av insentivmidler.
- Det som er klimasmart er ofte smart av andre årsaker også (miljø og økonomi) – men bøndene må gjøres i stand til å bli mer klimasmart, og strukturelle barrierer må reduseres.

Takk for meg!

© Renate M. Hårstad